

УДК 330.341.1

С. О. Тульчинська,
к. е. н., доцент, Національний технічний університет України "КПІ"

СТРАТЕГІЯ ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

У статті розглядається актуальні питання стратегічного планування інноваційного розвитку регіонів, визначено його головну мету та особливості. Наведені фактори, що струмують інноваційний розвиток регіонів, запропоновано застосування кластерного підходу для стратегічного планування інноваційного розвитку регіонів, окреслені його переваги.

The actual questions of the strategic planning of innovative development of regions are examined in the article, outlined its primary objective and features. Factors which stream innovative development of regions are certainied, it is suggested to apply cluster approach for the strategic planning the innovative development of regions, his advantages are outlined.

Ключові слова: регіон, сталий розвиток, стратегічне планування, інноваційна регіональна політика, кластер.

ВСТУП

Концепція регіональної політики, крім соціальної орієнтованості та втілення принципу соціальної справедливості, має бути адекватною стратегічним цілям економічного зростання, тобто спрямованою на інноваційний тип економіки. Вона має передбачати процес формування сприятливих передумов для регіонів, що стає дуже актуальним в умовах кризових явищ. Активізація досліджень у даному напрямі зумовлена ще й тим, що, на відміну від економічної науки Заходу, де методологічні підходи послідовно змінювались на різних етапах розвитку, українським дослідникам необхідно пройти багаторічний період еволюції регіональної політики розвинутих країн світу за короткий період. Увага багатьох вітчизняних вчених привернута до теоретичних проблем обґрунтування стратегії інноваційного розвитку регіонів, спрямованої на посилення конкурентоспроможності регіонів та водночас ліквідації диспропорцій їх розвитку. Сучасні вектори економічного розвитку роблять регіони ключовими економічними одиницями: поява нових регіонів з істотними конкурентними перевагами стане відповіддю на виклики кризи. Актуальність розробки стратегії інноваційного розвитку регіонів зумовлюють необхідність подальших наукових досліджень в цьому напрямі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед науковців, які приділяють значну увагу питанням регіональної економіки, необхідно відзначити О. Амошу [1], П. Беленького [7], П. Бу-

бенка [2], З. Варналія [10], В. Василенка [3], З. Герасимчук [4], Б. Данилишина [6], М. Долішнього [7], М. Козоріз [13], В. Мельника [8], В. Симоненка [11], Д. Стеценка [12], В. Чужикова [14], А. Шевчук [15] та ін. Але, незважаючи на велику кількість публікацій, присвячених регіональним проблемам розвитку, стратегічне планування інноваційного розвитку регіонів потребує подальшого дослідження, у тому числі за рахунок кластерного підходу.

Метою дослідження є розробка етапів стратегічного планування інноваційного розвитку регіонів, запровадження кластерного підходу до інноваційного розвитку регіонів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Оскільки після затвердження Кабінетом міністрів України у 2006 р. "Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року" [9] не сталось істотних зрушень у процесах нівелювання диференціації умов економічної діяльності регіонів, продовжуються процеси їх територіальної дивергенції, виникає потреба по-новому підійти до стратегічного планування інноваційного розвитку регіонів. Пріоритетними завданнями впровадження інноваційних форм регіонального розвитку доцільно визначити створення внутрішніх передумов і стимулів для мобілізації інвестиційних ресурсів, переструктурування господарських комплексів регіонів, зменшення рівня ризику підприємницької діяльності і, як наслідок, посилення ділової активності та пом'якшення негативних наслідків світової кризи.

Найбільш дієвим інструментом управління інноваційним розвитком регіону є стратегічне планування. Стратегічне планування інноваційного розвитку регіону, на наш погляд, необхідно здійснювати за наступним алгоритмом:

1. Визначення мети інноваційного розвитку регіону.

1. Аналіз потенціалу розвитку регіону.

2. Визначення сильних і слабких сторін регіону.

3. Використання наявних та створення нових регіональних переваг.

4. Розробка концепції інноваційного розвитку регіону.

5. Розробка плану конкретних дій та реалізація стратегії.

6. Аналіз ефективності її результатів.

7. Корегування мети та методів її досягнення.

Головне питання, на яке має сьогодні відповідати стратегічний план інноваційного регіонального розвитку, — як подолати кризу, підняти рівень добробуту населення та закласти надійні підвалини щодо його подальшого підвищення. Пріоритет надається кінцевій меті сталого розвитку — створенню умов для забезпечення гідного рівня і якості життя людини.

До особливостей та пріоритетів регіонального стратегічного управління інноваційним розвитком необхідно віднести:

— становлення інноваційної моделі розвитку як основи конкурентоспроможності регіонів;

— використання нових ефективних форм взаємодії регіонів із зовнішнім середовищем;

— розширене відтворення регіональних інтелектуальних ресурсів;

— створення та розвиток ефективної регіональної інфраструктури і сприятливих умов для інноваційної діяльності;

— стимулювання розвитку малих інноваційних підприємств;

— залучення зовнішніх інвестицій у високотехнологічну сферу;

— створення кластерних об'єднань для підвищення ефективності впровадження інноваційної продукції;

— підвищення кваліфікації керівників і спеціалістів, задіяних у процесах розвитку регіону.

Голови місцевих адміністрацій мають право самостійно створювати спеціальний структурний підрозділ для реалізації державної інноваційної політики, на яку покладаються такі основні завдання: сприяння розвитку діючих та створенню нових форм науково-технічної, технологічної та інноваційної діяльності; участь (за дорученням МОНМС України) в проведенні експертизи інноваційних пропозицій для включення їх до національних, державних та регіональних програм; участь у визначенні доцільності виконання і фінансування інноваційних проектів у складі регіональних наукових і науково-технічних програм тощо [7, с. 47].

Органи управління регіонального і місцевого рівнів можуть відігравати визначальну роль у мо-

білізації внутрішніх економічних потенціалів даних територій, оскільки їх обізнаність із станом справ і компетентність щодо прийняття рішень на регіональному рівні є безперечними.

Але стратегічне планування інноваційним розвитком на регіональному рівні пов'язане з деякими негативними факторами і невирішеними проблемами, характерними серед яких є:

— відсутність в Україні чітко сформульованої державної науково-технічної й інноваційної політики та дієвої системи її реалізації, а також не сформований ефективний механізм взаємовідносин центру з регіонами та регіонів між собою;

— відсутність конкретних організаційних структур для управління інноваціями на рівні регіонів країни;

— недосконала нормативно-правова база щодо регулювання відносин суб'єктів інноваційного діяльності, в першу чергу відносин власності на результати інтелектуальної діяльності та недостатня підтримка фінансово-кредитної, податкової і митної політики пріоритетних інноваційних проектів;

— відсутність на рівні регіонів координаційних прогнозуючих центрів для надання кваліфікованої інформації й рекомендацій щодо розвитку продуктивних сил у пріоритетних напрямках наукової та інноваційної діяльності на регіональному рівні;

— багатовідомче, найчастіше суперечливе управління наукою на території регіону, що призводить до розбалансованості у розвитку фундаментальних і прикладних досліджень тощо.

Основою стратегії інноваційного розвитку регіону має стати цілеспрямований пошук розвитку та ефективного управління нововведеннями в усіх сферах життя регіону. Тому інноваційний розвиток, адекватний сучасним методам організації економіки, вимагає переосмислення державної регіональної політики в рамках використання можливостей кластеризації економіки регіонів. Саме кластерний підхід щодо стратегічного планування інноваційного розвитку може бути потужним поштовхом щодо розвитку економіки регіонів.

Під кластером автор розуміє в певних просторових рамках сукупність підприємств, освітніх установ, дослідних центрів, наукових організацій, органи влади і громадські організації, спільні ресурси основних виробництв і споживачів, пов'язаних технологічним ланцюгом у процесі створення доданої вартості інноваційної продукції.

За період свого існування у різних країнах кластери зарекомендували себе як нова перспективна форма інноваційного розвитку, маючи істотні переваги, до яких відносяться:

— концентрація компаній в одному регіоні, що надає їм переваги над розрізненими конкурентами;

— вигоди від спільного використання фінансів, трудових ресурсів, обладнання, яке через високу вартість не може бути закуплене малими підприємствами;

— розширення доступу до ринків збуту, спільна організація реалізації і транспортування

продукції із залученням до співпраці оптових продавців та створення спільних офісів на території країн та за її межами;

— забезпечення доступу до інформації, нових технологій, коли продукування й використання знань стає основою діяльності по всьому ланцюгу доданої вартості. Інновації стають основою регіональних і організаційних стратегій росту;

— органи влади й управління мають змогу чіткіше визначити спеціалізовані програми та інвестиційні проекти для їх підтримки;

— більша гнучкість та стійкість по відношенню до кризових явищ в економіці;

— посилення спеціалізації та поглиблення поділу праці призводить до підвищення конкуренції в кластері, як наслідок, призводить до зростання продуктивності праці компаній, підвищення якості продукції та зниження цін. У свою чергу, названі переваги дають можливість подолати кризові явища, прискорити інноваційний розвиток регіонів.

ВИСНОВКИ

Аналіз еволюції регіональної політики в державі, незважаючи на цілу низку невирішених проблем, свідчить про істотне зростання ролі та можливостей регіонів у реалізації стратегії інноваційного розвитку. У той же час стратегічне планування інноваційним розвитком регіонів має слабкі сторони, що проявляються у зведенні регіональною владою цього процесу до рівня оперативних заходів та у відсутності всебічного урахування специфіки і конкурентних переваг територій, недостатній орієнтації на перспективний розвиток. Такий підхід ускладнює вибір та використання найоптимальніших у конкретних економічних умовах інструментів і об'єктів управління інноваційними процесами, раціонального використання наявних у регіонах ресурсів.

Реальним інструментом розв'язання проблем може стати процес фактичного розмежування повноважень між центром і регіонами з передачею частини функцій державного управління на місцевий рівень, формування регіональної стратегії інноваційного розвитку та використання власних механізмів її реалізації. У результаті дослідження доведено, що доцільним є застосування кластерного підходу до стратегічного планування інноваційного розвитку регіонів. Отже, кластерна форма організації різних підприємств на основі мережі стійких зв'язків між усіма його учасниками приводить до створення особливої форми сукупного інноваційного продукту, який концентрує різноманітні наукові й технологічні винаходи, що трансформуються в інновації, а їх комерціалізація забезпечує досягнення конкурентних переваг. Регіони, в межах яких буде створено кластери у найбільш пріоритетних галузях, зможуть перетворитися на території, які виступатимуть каталізатором інноваційного розвитку національної економіки.

Подальші дослідження теоретичних і практичних умов стратегічного планування інноваційно-

го розвитку регіонів доцільно, на наш погляд, проводити з точки зору кластерного підходу як основи для інноваційного розвитку регіонів.

Література:

1. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціальне забезпечення: монографія: О.І. Амоша, В.П. Антонюк, А.І. Землянін та ін. / НАН України, Інститут економіки промисловості. — Донецьк: Інститут економіки промисловості, 2007. — 328 с.

2. Бубенко П.Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку: монографія / П.Т. Бубенко. — Х.: НТУ "ХПІ", 2002. — 316 с.

3. Василенко В.Н. Экономическое развитие регионов: сходство и различие: мон. / В.Н. Василенко, В.Ю. Медведь, Т.М. Савельева. — Донецк: Юго-Восток, 2010. — 219 с.

4. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: монографія / З.В. Герасимчук. — Луцьк: "Надстир'я", 2008. — 528 с.

5. Гуржій А.М. Інноваційна діяльність в Україні: / А.М. Гуржій, Ю.В. Каракай, З.О. Петренко та ін. / Монографія. — К.: УкрІНТЕІ, 2006. — 152 с.

6. Данилишин Б.М. Продуктивні сили економічних регіонів України / Б.М. Данилишин, А.Г. Чернюк, О.В. Горська / — К.: Нічлава, 2000. — 520 с.

7. Долішній М.І. Стратегічні фактори глобальної конкуренції і механізми забезпечення конкурентоспроможності регіонів // Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики: монографія / М.І. Долішній, П.Ю. Беленський, Н.І. Гомольська. — Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006 — 248 с.

8. Інноваційний ресурс господарського розвитку: монографія / За ред. В.П. Мельника. — К.: Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005. — 363 с.

9. Постанова "Про затвердження "Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року" від 21.07.200 № 101-2006п, остання ред. від 02.12.2011 р.

10. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / За ред. З.С. Варналія. — К.: Знання України, 2005. — 498 с.

11. Семиноженко В.П. Новий регіоналізм / В.П. Семиноженко, Б.М. Данилишин. — К.: Наукова думка, 2005. — 160 с.

12. Стеченко Д.М. Становлення політики Регіонального розвитку в Україні / Д.М. Стеченко // Регіональні перспективи. — 1997. — № 1. — С. 9—11.

13. Управління інноваційними процесами в регіонах: монографія / За ред. М.А. Козоріз і Т.С. Смовженко. — Львів: ЛБІ НБУ, 2006. — 263 с.

14. Чужиков В.І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія: монографія / В.І. Чужиков. — К.: КНЕУ, 2008. — 272 с.

15. Шевчук А.В. Інформаційні технології в забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону / А.В. Шевчук / НАН України, Ін-т регіональних досліджень. — Львів, 2007. — 138 с.

Стаття надійшла до редакції 21.06.2012 р.